

De lotgevallen van een Oostendse “refugee” in Groot-Brittannië tijdens W.O.1

door Roger Jansoone

1.3 “Resettlement”

Vrijdag 11 december 1914 is aldus voor deze groep Belgische vluchtelingen de eerste dag van de “resettlement” in Engeland. Deze poging tot noodgedwongen integratie in de Britse samenleving lijkt, althans in dit beginstadium, behoorlijk mee te vallen, en dit heeft uiteraard alles te maken met het voortreffelijk onthaal dat de “Belgian refugees” in Albion te beurt is gevallen. Het lijkt wel het “Land van belofte”: overal waar de Belgen arriveren, worden ze volgepropt met spijs en drank, koffie en thee, belegde broodjes, tot zelfs krentenbrood, ook in ieder tussenstation op weg naar de eindbestemming. Op den duur zou je er het vaderland bij vergeten! Dit geeft eigenlijk wel – maar dat beseffen de vluchtelingen niet – een vals beeld van de werkelijkheid in het “Edwardian England”, waar het toen voor de arbeidersklasse zeker niet allemaal rozengeur en maneschijn was!

Intussen tikt de Britse “timing” verder, want alles verloopt duidelijk zeer planmatig en puik georganiseerd. Diezelfde dag is er in Londen- Paddington Station te 13.30 u. aansluiting op de trein naar Exeter (Devon). Tijdens dit vrij lang traject stopt de trein slechts in één station, en dit om proviand op te slaan voor de honderden vluchtelingen in dit konvooi. Iedere “refugee” krijgt mondvoorraad voor twee dagen, benevens voedsel en drank voor op de trein. Onderweg kijken de Belgen met verbazing naar het voorbijsnellend Engels landschap dat totaal anders is dan wat zij kennen in eigen land (“Wij meenden dat wij in de andere wereld waren, ik konde nooit geene gedacht van maken dat Engeland alzo geschapen was”).

Diezelfde dag, te 17.30 u., arriveert de trein in Exeter, de belangrijkste stad van het graafschap Devon, in de zogenaamde “West Country”. Bij naamafroeping wordt aan iedere vluchteling in groepsverband een plaatselijke “home” toegewezen. Dit geschiedt, althans voor de Belgen, vrij willekeurig: gezinnen blijven weliswaar verenigd, doch voor het overige wordt geen rekening gehouden met de oorspronkelijke samenstelling van de diverse vluchtelingengroepen: “Daar zijn wij alle van malkander gescheiden, de eene reden links, de andere rechts met trams, autocars of voituren en alzo hebben wij van onze reisbroeders niet meer gehoord”.

Joseph Noote belandt omstreeks 19 u. in zijn nieuw onderkomen, in Bowich Street Nr 7, te Exeter. Het is een kamertje boven een winkel, doch vooraleer zijn kamer te betrekken, moet hij eerst aanzitten aan een goed overdekte tafel, en dat is hem wel een beetje van het goede te veel! (“Wij hadden geene honger want onze tanden deden zeere van geheel de dag te eten op de trein en op de autocar en van het gedurige eten en drinken”). Het groepje Belgen in dit logement is na die zeer lange dag uiteraard erg vermoeid, maar de dag is nog niet ten einde!

De Engelse hospita deelt hen mede dat die avond iedereen verwacht wordt in een plaatselijke bioscoop, voor een avondfeest ter ere van de “Belgian refugees”. Op slag is iedereen weer klaar wakker en tot een gevorderd middernachtelijk uur is er veel pret en vermaak en een begin van Belgisch-Britse verbroedering en verzustering! Doodmoe doch gelukkig slepen de Belgen zich naar bed, voor de meesten sedert vele weken eens een echt bed, stel je voor! Joseph had 56 nachten ergens op de vloer geslapen (“Gij moet wel weten dat het den 56ste nacht was dat men geene ressortbed gezien had”).

Op zaterdag 12 december gaan de Belgen de stad verkennen. In Exeter is het marktdag en tot hun stomme verbazing stellen zij vast dat men daar gewoon alles en nog wat verkrijgen kan. Welk een verschil met de markt in Frankrijk! Er wordt wel de Belgen op het hart gedrukt wat een “English Sunday” betekent (alles gaat namelijk potdicht!) en dat het er bijgevolg op aan komt, ’s zaterdags

voldoende inkopen te verrichten ("des Zondags zoude men groote honger lijden met geld in uwe handen").

Op zondag 13 december beleven onze Belgen dan voor het eerst een "English Sunday". Het is overal buitengewoon stil en rustig, maar toch krijgen zij het bezoek van een dame van het "Refugees Committee", vooral om na te gaan of er soms iemand medische verzorging nodig heeft. Dat blijkt bij een paar Belgen wel het geval te zijn: een man is dezelfde dag al terug met een geneesmiddel, doch een vrouw wordt onmiddellijk in een hospitaal opgenomen "waar zij 26 dagen in verblijven tot dat ze gansch genezen was".

Het toegewezen logement blijkt slechts een voorlopig onderkomen te zijn. Op maandag 14 december is het opnieuw verzamelen geblazen in het station. Aan Joseph Noote wordt medegedeeld dat zijn nieuwe "home" gelegen is in Culmstock, een dorpje 22 mijl ten noorden van Exeter. Om 14.30 u. neemt hij de trein naar Tiverton, wat slechts een half uurtje rijden is. Daar worden zij opgewacht en met twee autocars verder vervoerd naar Culmstock. In dat dorpje is de aankomst van de "Belgian refugees" een groot evenement. Alles is blijkbaar zeer goed voorbereid, en er is zelfs voorzien in een tolk ("een taalsman"), nota bene een volbloed Antwerpenaar die in een ander dorpje in de buurt woont. Voor de mannen is er pijp en tabak ... en voor de kinderen is er speelgoed. Dit laatste doet, na al de drukte van de voorbije dagen, Joseph opnieuw denken aan vrouw en kinderen ("Ik dagte op mijn vrouw en kinderen en mijne moeder hadde zij hier ook waren geweest").

Het huis dat hun in Culmstock wordt toegewezen, is groot genoeg om vier gezinnen erin onder te brengen. Het omvat een grote keuken met daarnaast een ruime woonkamer, op de verdieping zijn er vier grote kamers, en verder is er een washok, een kolenkelder en een paardenstal. Ook is er een moestuin van 60 m diep en 12 m breed. Er is echter slechts één kachel die nauwelijks volstaat om 's winters de woonkamer enigszins te verwarmen ("Wij verstijven van de koude en stoken konde niet helpen").

De volgende morgen, dinsdag 15 december, worden bereide maaltijden verstrekt, voldoende voor twee dagen. Doch met ingang van donderdag 17 december worden de Belgen verondersteld voortaan zelf hun eigen potje te koken, een voorstel dat op gejuich onthaald wordt ("Wij mochten ons kost zelve klaar maaken naar onze mode en al doen dat men wilde"). De Engelse "food" is weliswaar zeer voedzaam ... maar het is en blijft toch moeilijk wennen aan die Engelse keuken !

De daaropvolgende zaterdag gaan de Belgen de omgeving verkennen. Zij wonen in het heuvelland tussen Dartmoor en Exmoor, een prachtig natuurgebied, maar gezegend met een zeer vochtig klimaat en berucht voor zijn verraderlijke, plots opdoemende mist. Voor de Oostendenaar zijn die heuvels al echte "bergen" ("bergen zoo hoog en nog hooger of ons Peperbusse van Oostende"). Tijdens hun wandeling hebben zij veel belangstelling voor een steengroeve in de buurt "waar keigravers bezig waren met keien uit te kappen voor de straten en de wegen". Overigens is er niets dat wijst op een of andere niet-agrarische activiteit : het is een typische landbouwstreek, met bijgevolg weinig uitzicht op tewerkstelling.

Kerstavond, donderdag 24 december, brengt Joseph door bij Lodewijk Mestdagh, een Oostendse bootjessjouwer, die in een dorpje in de buurt een huisje bewoont samen met een gezin uit Stene. Op Kerstdag verneemt hij dat een autocar de Belgen komt oppikken om ze naar Tiverton te brengen voor het bijwonen van een eucharistieviering in een katholieke kerk. Doch de wagen komt maar niet opdagen en uiteindelijk vernemen zij dat wegens een panne van het vehikel het uitstapje naar Tiverton niet doorgaat, voor iedereen een grote teleurstelling want de thans overal verspreide Oostendenaars hadden elkaar graag eens teruggezien. Intussen hebben zij ook ontdekt wat Christmas in Engeland concreet betekent, namelijk gedurende drie dagen alle winkels dicht en

nergens iets te krijgen, zelfs geen brood. Gelukkig hebben ze in hun woning bloem waarmee pannenkoeken worden gebakken, hetgeen de kerststemming zeker ten goede komt.

Een andere plaatselijke ontdekking is cider, een alcohol houdende, uit appels gebrouwen drank die toen in België weinig of niet bekend was (tenzij bij de Vlaamse seizoenarbeiders in Frankrijk). De "West Country" is immers het land van de boomgaarden en de fruitkweek. De Belgen stellen met verstomming vast dat er zoveel appels geoogst worden dat ze er gewoon voor het rapen liggen onder de bomen. Joseph ontmoet er een Oostendse metser, een zekere Boquet, die er met zijn zoon werk gevonden heeft bij een fruitkweker.

Voor de uitgeweken Oostendenaars eindigt aldus het jaar 1914, het eerste oorlogsjaar en duidelijk ook niet het laatste. De berichten van het front laten immers niet uitschijnen dat het conflict spoedig zal beslecht worden. De Duitsers gingen terug in eigen land zijn "vooraleer de bladeren van de bomen vallen", maar ze zijn inmiddels wel reeds tot andere inzichten gekomen. Van het thuisfront en van de in België achtergebleven bloedverwanten en vrienden horen de Belgen in Engeland voorlopig helemaal niets (en dat is uiteraard ook wederkerig). Intussen beseffen zij ook wel dat het luilekkerleventje in Engeland niet zal blijven duren en dat de Britten hen wel op een of andere manier zullen inschakelen in de geallieerde oorlogsinspanning. Maar intussen nemen zij er het beste van ... samen met de Britten, die al evenmin beseffen dat er voor iedereen zeer magere jaren in het verschiet zijn ! Het "Merry old England", het land dat kennelijk overvloedt van melk en honig, het paradijsje dat de Belgen er aantreffen bij hun aankomst in 1914, zal in de komende jaren ingrijpend veranderen in een land waar meester Schraalhans de plak zwaait en waar alles gerantsoeneerd wordt. Doch intussen beleven de Belgen er in die laatste dagen van 1914 een heerlijke Kerst- en Nieuwjaarsperiode, misschien voor velen de mooiste van heel hun leven.

2. 't Jaar 1915

2.1. Winter in Culmstock

Nieuwjaardag 1915 is voor de Belgen in Engeland een nogal vreemde zaak. Het wordt er niet uitbundig gevierd (daarvoor dient Christmas) en er is ook geen officieel vrijaf voorzien ("Hier maken zij geen gebruik van den 1ste dag van 't jaar"). De Britten houden hen trouwens ook reeds op die eerste dag van het jaar aan de gang, want 's morgens komt een buurvrouw hen mededelen dat zij onmiddellijk de trein moeten nemen naar Uffumble, een centraal gelegen dorp waar voor de "Belgian refugees" een "meeting" wordt gehouden. Aldaar aangekomen, worden zij in het station opgewacht door leden van het "Committee" en vervolgens verzameld in een kapel, waarin – intussen geen verrassing meer ! – tafels staan opgesteld, overvloedig overdekt met spijs en drank ("'t Was gelijk op een banket, de tafels stonden geladen met al men konde peinsen, taarten, koeken, appels, spekken, klakkers, pudding, melk, koffie, thee, alle soort van snoeperij, nu te lang om te melden"). Er is ook speelgoed voor de kinderen. En er staat zelfs een piano.

In de kapel bevinden zich in totaal 24 Belgen, allen uit Oostende en omliggende. Het blijkt dat er meer volk verwacht werd, maar ingevolge zware regenval zijn een aantal vluchtelingen er niet in geslaagd om Uffumble te bereiken ("Het had zoo geregend en de straten onder stonden en de motorcarre konde nievers door van het water, al de wegen en straten stonden onder water"). Maar de Oostendenaars voelen geen nattigheid en laten het zich niet aan het hartje komen. Het is voor velen een blij weerzien en "het was een schoon feestje". Er wordt "goed geetende en gesmoefel en geklap en gebabbel, sigaretten gesmoord de eene achter den andere dat het lust gaf". De piano wordt al vlug ontdekt, er wordt wat getingeltangeld en "het vrouwvolk deede huldere beentje gaan op de marche en op de polka". Na een dik uur pret en vermaak is er "eene loterij voor de kinders van speelgoed en lekkernij en dan eene loterij voor het vrouwvolk die bestond uit een groote bottel

met spekken gevuld en die konden schatten hoeveel spekken in die bottel was, was gewonnen". Een zekere Ermanie wist precies te raden hoeveel "spekken" er in die fles samengepropt waren "en de bottel was voor hare". De vluchtelingen vernemen van de aanwezige Engelsen dat dit gezellig Nieuwjaarsfeestje georganiseerd en gefinancierd is door "eene Baronesse" uit de streek.

In opperbeste stemming bereiken de Oostendenaars 's avonds laat opnieuw hun "farmhouse", wat zij zelf een "boerehuisje" noemen. Voor hen als stedelingen is dit leven op een hoeve wel nog eventjes wennen, doch na een paar dagen heeft iedereen er zijn vaste stek gevonden. De "farmhouse" waarin Joseph verblijft, is inmiddels – afgezien van het probleem van de verwarming – vrij goed ingericht en allengs een nieuwe en echte "home" geworden na al die omzwervingen van de laatste dagen van 1914. Maar op die Nieuwjaardag gaan toch ieders gedachten naar Oostende en naar allen die daar zijn achtergebleven ("en verlangen voor weder naar Oostende te mogen").

De volgende morgen, zaterdag 2 januari, brengt de "postman" een brief uit Gravelines, vanwege een Oostendse visser die zij daar hebben leren kennen. Hij laat hen weten "dat er veele haring te vangen was, dat Loncke voor 2.200 frs hadde en Papelul voor 1.200 frs na 8 dagen dat wij weg waren van Gravelines". Maar hij heeft ook minder goed nieuws: "dat het huis waar wij bewoond hadden en waar al het visschertuig van het schip in lag, ledige moest komen". Hij stelt voor dat Jan Borrey zou terugkeren naar Gravelines "om het huis ledige te maken". Jan heeft daar wel oren naar, want al zijn kapitaal zit in zijn schip, en indien hij zijn vaartuig weer kan optuigen en zeewaardig maken, heeft hij toch weer iets in zijn bezit dat beslist waardevol is en een bestaanszekerheid kan bieden voor de komende jaren. Bovendien is het nogal evident dat een schipper mét een vissersvaartuig gemakkelijker en sneller zich weer kan inschakelen in het visserijgebeuren dan zonder. Blijft natuurlijk de vraag, hoe hij de opeising vanwege de Fransen zal weten te omzeilen.

"Jan maakte er eene gedacht van" en reeds met de eerstvolgende trein van 11 u. spoort hij naar Exeter, vervolgens van Exeter naar Londen, van Londen naar Folkestone, en dan na de paspoortcontrole de overtocht naar Calais. "Zoo dat was een groote reis op eigen kost. Het koste 50 schellingen voor de trein enkel kaart". De daaropvolgende dagen is het zeer stil en rustig, er is geen nieuws van Jan, en de Britten laten voorlopig ook niets meer van zich horen of zien. Doch op vrijdag 8 januari komt de buurvrouw binnen met een telegram. Iedereen denkt aan Jan maar het blijkt een telegram te zijn uit Exeter, waarin wordt medegedeeld dat de vrouw (een zekere Blanche) die bij hun aankomst was gehospitaliseerd, uit het ziekenhuis ontslagen wordt. Joseph besluit Blanche te gaan opzoeken in het hospitaal om haar mee te brengen naar de "farmhouse". Aangekomen in Exeter, is het voor hem wel even zoeken want het is een vrij grote stad en de weg vragen is moeilijk omdat hij geen Engels kent of verstaat. Gelukkig ontmoet hij in de straten van Exeter een Oostendenaar "Soenens de tappetsier" die hem onmiddellijk de weg toont naar het hospitaal. Daar blijkt echter dat hij wel wat te snel gehandeld heeft, want Blanche mag nog niet zo dadelijk het ziekenhuis verlaten ("mij moest wachten tot anders daags den Zaterdag"). Doch "met schoone te spreken en ons gebroken engelsch te praten" mag hij haar ten slotte om 17 u. ophalen, dus nog net op tijd om de laatste trein (die van 19 u.) te nemen. Na zo'n lange en gevulde dag bereikt hij samen met Blanche 's avonds laat hun "boerehuisje". Maar het is een welgekomen onderbreking in de dagelijkse sleur en slenter, want "ik had toch gene werk en geheele dagen achter de straten loopen stak toch zoo tegen". En op dinsdag 12 januari komt de buurvrouw andermaal met een telegram, dat thans wel degelijk van Jan blijkt te zijn. Hij laat weten dat hij om 12.58 u. gearriveerd is in Exeter en met de trein van 15.25 u. terug zal zijn in Culmstock. In zijn dagboek is Joseph hierover verder opvallend zwijgzaam, zodat geredelijk mag worden aangenomen dat Jan onverrichter zake teruggekeerd is van Gravelines.

De bevoorrading is intussen nog steeds gratis en in Britse handen. Er zijn in het dorp 2 slaggers, 2 bakkers en 2 kruideniers en via een beurtrol leveren zij dagelijks het nodige proviand aan de Belgen

("Dan maakt dat de eene met de andere winkel moest leven"). Doch voor het overige laat de Britse overheid niets van zich horen. Gedurende gans de maand januari is het dan ook een doelloos rondhangen en rondslechteren te midden van een guur Engels winterweertje ("De dagen steken ons tegen, geen werk, nievers kunnen wij gaan van de regen en het slecht weer en ook mijn schoenen die ik gehad had in Folkestone zijn versleten. Wij loopen schier altemaal op ons tandvleesch. Triestig. "). Wat de Oostendenaars eigenlijk het meest tegenvalt, is het feit dat zij geen inkomen hebben, terwijl bij de meesten intussen het meegebracht geld is opgebraakt ("Geene werk hebben en geen geld, 't is triestig"). Zij willen dus aan de slag ("Wij zouden hier willen werken voor ondergoed en schoenen te koopen, alles wordt versleten"). Maar januari gaat voorbij in grijze eentonigheid.

Dan op donderdag 4 februari is er plots bezoek, en dan nog vanuit een hoek waaruit zij dit allerminst hadden verwacht. Uit een auto stappen twee Belgische priesters, die eens komen poolshoogte nemen op de diverse vestigingsplaatsen van de Belgische vluchtelingen. Zij hebben goed nieuws : wegens de oorlogsomstandigheden is er "van de jaare geene vasten" en al evenmin het vlees derven op vrijdag ("men mocht vrijdag vleesch eten"). Hen wordt ook op het hart gedrukt dat zij niet naar de plaatselijke kerk mogen gaan ("dat het een prottenstanschen kerke was"). Wat onze Oostendenaars al veel meer interesseert, is enig nieuws of vooruitzicht op tewerkstelling ("En wij vroegen werk aan hem en hij ging er voor zorgen in Exeter, zeide hij").

Tijdens zijn zoektochten naar werk ontmoet Joseph een "metsersbaas" die hem in deze tijd van het jaar weliswaar geen job kan bezorgen maar die hem toch uitnodigt om een pint te gaan drinken in de "pub". "Dat was de eerste pinte bier dat wij gedronken hebben in Engeland, het liep tot in mijne kleinste teene, het was juist 60 dagen dat ik geene bier gezien hadden. Ik had nog eene willen hebben maar 30 ½ p. voor 1 pint is te veele, en ook geene geld hebben 't was triestig".

Ook februari lijkt een aaneenschakeling te worden van kleurloze en doelloze dagen. Doch op woensdag 16 februari krijgt Jan Borrey "eene depeche van ons Madam". Het is een werkaanbieding voor een bouwwerf in Salisbury waar soldatenbarakken moeten gebouwd worden. Salisbury is een heel eind van Culmstock (ongeveer 70 mijl) en de bouwsector is voor een visser niet zo direct aantrekkelijk, maar toch beslist Jan op het aanbod in te gaan, bij gebrek aan enig ander vooruitzicht. Joseph is zelf afgunstig op hem ("Ik had al lange geschreven achter werk maar niets komt uit voor mij"). In ieder geval is Jan reeds de daaropvolgende dag met de eerste trein naar Salisbury vertrokken.

Zaterdag 20 februari 1915 is voor Joseph een historische dag : voor het eerst sedert het betreden van de Britse bodem heeft hij Engels geld verdiend, de fantastische som van wel geteld 6 pence ! "En het geld dat men verdient hadde was voor in de school de banken en de vloer uit te vagen want die avond was er een banket in de school en ons werk was gauw afgeloopen. En men krijgt elk 6 schamele kluitjes, in 129 dagen, trekt er uit en breekt geene ruiten, matjes !". De daaropvolgende dag, zondag 21 februari, doet hij een uitstapje naar Tiverton, een oud en schilderachtig stadje dat centraal gelegen is tussen Dartmoor en Exmoor. Hij doet er navraag naar andere Belgische vluchtelingen. De eerste Belgen die hij er ontmoet zijn "afgekeurde soldaaten". Zij weten niet veel te vertellen, tenzij dat zij een Oostendenaar kennen die in Tiverton woont. Tot zijn verrassing is het "Vélo de bootsjouwer". Hij bezoekt hem rond het middaguur, iedereen zit aan tafel "en men moest helpen eten ". Er wordt wat verteld over de oorlog maar ook over "de reizen dat wij gedaan hadden". Het gaat er zeer gezellig aan toe en met spijt in het hart moet hij "weder uitzetten voor naar huis af te komen".

Jan Borrey is op 17 februari naar Salisbury vertrokken en men verwacht nog niet zo vlug nieuws van hem, en geen nieuws is goed nieuws. Het is dan ook nogal verrassend wanneer zij reeds op 22 februari een brief van hem ontvangen. Hij laat weten dat op de bouwwerf een werkstaking is

uitgebroken, waardoor hij niet aan de slag kan. Hij is doorverwezen naar Londen, waar men hem op transport gesteld heeft naar Glasgow in Schotland, en dat is beslist niet meer bij de deur ! Hij moet daar drie maanden verblijven en werken vooraleer hij mag terugkeren naar Culmstock. In Glasgow is hij intussen tewerkgesteld als "scheepstimmerman aan de oorlogsschepen", dus op een militaire scheepswerf, met name de werf W.L. Bardmore.

Spijts die onverwachte wending van Jans tewerkstelling benijdt Joseph hem toch om de job die hij gevonden heeft. "Wat moet ik doen ? Hier 3 maanden achter den stove zitten, ik zal zot worden van verdriet en nievers geene werk uitkomt voor mij ! Ik weet niet wat er gaat gebeuren met mij als ik niets kan verdienen. Ik krijg wel de kost en de slaping van de Commettie maar mijn kleergoed is versleten en ik had geen meer".

Op vrijdag 26 februari is er dan eindelijk een straaltje hoop. "Er komt eene Gentelman voorbij onze deur". Hij vraagt Joseph of hij wil werken, waarop deze vanzelfsprekend volmondig "yes" antwoordt. Het blijkt een job te zijn van steenhouwer in een steengroeve. Tijdens de eerste weken van de tewerkstelling (een proeftijd) zou hij "Half a Crown" (2 shillings & sixpence) verdienen per dag, hetzij ongeveer 3 Belgische frank, voor een werkdag van 's morgens 7 u. tot 5.30 u. 's avonds. Voor dergelijk hard labeur lijkt dit niet zo denderend te zijn, maar hij aanvaardt de job "voor van de straat te zijn en ook voor geld te hebben voor ondergoed en schoenen te koopen".

De zaterdag is in Engeland de wekelijkse betaaldag en op zaterdag 6 maart krijgt hij "voor de eerste maal 15 schellingen in mijn handen, ik meende dat ik rijk geworden was". Dat komt goed uit want op woensdag 10 maart is Joseph jarig ("Wie zoude er dat gepeinst hebben van op mijn 37 jaar hier in Engeland te zitten tusschen hooge bergen keien uit te kappen dat men scheel er bij zoude worden"). Het is dan toch maar een droevige verjaardag : hij trakteert zichzelf op een verjaardagscadeau, eerder prozaïsch, namelijk "2 paar kousen, nieuwe hemden, een onderbroek en onderlijf, en als ik het gekocht had barste mijn traanen uit mijn oogen als ik op mijne verjaardag peisde en op mijne kinderen hunne spaarpenning te gader gelegd voor op mijn verjaardag iets te koopen. Maar nu had ik het zelve gekocht in plaats van mijne kinderen, wat een triestige tijd beleven wij nu". Het toeval wil dat zijn vrouw jarig is de daaropvolgende dag, 11 maart. "Een droevige verjaardag voor haar, en voor mij niet te weten waar zij is en niet kunnen schrijven. Wij zoude toch gelukkig zijn hier te zamen". Alle opsporingen naar vrouw en kinderen zijn tot dan toe vruchteloos geweest. "Ik heb al geschreven naar London naar het groote commettie voor te weten waar zij zijn, de antwoord is mij weder gekomen van niets van mijne familie vernomen te hebben. Ik peisde dag en nacht op mijne vrouw en kinderen en mijne moeder".

Al met al ziet het er naar uit dat de Britse overheid de integratie en de wedertewerkstelling van de Belgische vluchtelingen psychologisch goed heeft aangepakt. In plaats van dwangmatig en autoritair op te treden, laten zij de "refugees" – in ideale omstandigheden - eerst een tijdje "in hun eigen sop gaar koken", waarna zij zelf over de brug komen om ergens, waar dan ook, een job te krijgen. Het is de Britten in eerste instantie erom te doen, zoveel mogelijk (gemotiveerde) arbeiders aan de slag te krijgen op de grote scheepswerven, want de "Home Fleet" moet snel uitgebreid worden en daarnaast moet de scheepscapaciteit voor de transatlantische bevoorrading dringend opgevoerd worden. Dit zijn strategische overwegingen die de gewone man, hij weze nu Brit of Belg, op dat ogenblik volledig ontgaan, maar het is ongetwijfeld tegen een dergelijke achtergrond dat het Brits vluchtelingenbeleid zich afspeelt. In 1914 en 1915 is er anderzijds nog geen prioriteit voor tewerkstelling in de zeevisserij omdat de voedselvoorziening van Groot-Brittannië dan nog niet in het gedrang komt.

(wordt vervolgd)